

sociaal psychiater en grondlegger van de Transmurale Gezinsbehandeling van GGZ Altrecht. Ze kent haar pappenheimers, is zeer goed gedocumenteerd. In dit boek gaat ze uitgebreid in op alle tot nu toe bekende factoren die bij het ontstaan en beloop van psychosen een rol spelen. Daarnaast brengt ze vernieuwende factoren en verbanden voor het voetlicht en geeft aanwijzingen voor de omgang met en behandeling van deze ontwrichtende stoornis. Daarmee is dit een dapper boek. De Pater durft haar nek uit te steken en nieuwe ideeën te ontwikkelen in een tijd, waarin biologisch georiënteerde behandelingen nog steeds op de voorgrond staan en interventies vooral evidence based moeten zijn.

Ze waagt zich heel dicht bij haar cliënten en familie. Het leverde haar bloemrijke verhalen op van 46 cliëntsystemen. Voor deze mensen gaat zij door het vuur om hun kwaliteit van leven te verbeteren en dit boek kan daarbij zeer ondersteunend zijn. Het is een gezamenlijke speurtocht met haar cliënten en hun gezinnen naar manieren om de ontwrichting van een psychose het hoofd te bieden.

Veilige strijd In dit boek presenteert De Pater een werkmodel gebaseerd op nieuwe inzichten over het ontbreken van 'veilige strijd' en de rol van eenzaamheid, naast de al langer bekende factoren die gerelateerd zijn aan het ontstaan van psychosen als erfelijkheid, trauma en migratie. Zo zouden psychotische cliënten tijdens de peutertijd en de puberteit een ontwikkelingsachterstand hebben opgelopen. Zij konden geen veilige strijd aangaan met belangrijke mensen in hun omgeving en ontwikkelden onvoldoende contact met hun 'kern-zelf'. Door veilige strijd leren mensen hun driften beheerst te uiten en ontdekken zij de grenzen tussen zichzelf en de ander, binnen- en buitenwereld. Talloze factoren kunnen dit proces verstoren en leiden tot een verstoorde relatie met anderen. Het vergroot de al aanwezige kwetsbaarheid voor het uitbreken van een psychose.

Hoewel het hier een hypothese betreft die nog niet door wetenschappelijk onderzoek is bewezen, komt de Pater hier overtuigend over. Daarnaast, stelt zij, is de eenzaamheid die een gevolg is van psychosen tevens een oorzaak. Ook hier gebruikt ze al bestaande theorieën en onderzoeken zoals die naar sensorische deprivatie om haar stelling te onderbouwen: zelfs gezonde proefpersonen gaan hallucineren als prikkels hen worden ontnomen.

M. de Pater (2012).

De eenzaamheid van de psychose. De rol van veilige strijd bij het ontstaan en het herstel van een psychose.

Amsterdam: SWP, 286 p., € 29,95.

Door **Jan Smits**, SPV en transcultureel gezinstherapeut en **Hesther Tims** socioloog en verpleegkundig specialist i.o.

GGZ inGeest, Amsterdam

Dit is een indrukwekkend boek: vernieuwend, respectvol en hoopvol, ondanks het zware en gecompliceerde thema, 'psychose'. Margreet de Pater is

Het is belangrijk om vanaf het allereerste begin van de klachten intensief samen te werken met cliënten en hun gezinnen. Ze blijft dat doen door alle fasen van de behandeling heen: crisisinterventie, opname, rehabilitatie en ambulante nazorg. Hiermee doet ze recht aan de term transmuraal hulpverleners.

Expressed emotion Vernieuwend is ook de centrale plaats die De Pater inruimt voor de gezinnen van de cliënt. Ze legt uit dat er systemische behandel-doelen gesteld kunnen worden. Speciale aandacht besteedt ze aan het concept 'expressed emotion', een pijler in de klassieke gezinsbehandelingen: als de onderlinge communicatie te sterk emotioneel gekleurd is, ofwel door overbetrokkenheid ofwel door vijandigheid en verwijt, loopt de cliënt de kans om sneller terug te vallen in een psychose. Terecht stelt zij dat gezinnen in de praktijk moeite blijken te hebben met dit concept. Ze krijgen het gevoel toch weer verantwoordelijk gesteld te worden voor de ziekte. De Pater twijfelt niet aan de gangbare gezinspsycho-educatie op zich, maar werkt liever met de gezinnen samen om alsnog tot een veilige strijd te komen. Mits goed begeleid kan de achterstand gedeeltelijk worden ingehaald, kan de cliënt werken aan meer autonomie en kan zijn omgeving grenzen stellen aan destructief gedrag. Dit vergroot de draagkracht van alle betrokkenen en verkleint de kans op een terugval.

Er zijn ook wel een paar kanttekeningen te plaatsen bij dit boek. De Pater doet haar best om aan te sluiten bij de gangbare werkmodellen en theorieën en wil die ook allemaal toelichten. Het boek is geschreven voor een breed publiek en voor alle betrokkenen zijn er praktische tips. Hierdoor wordt de leesbaarheid wat beperkt. Het is alsof ze een kerstboom optuigt en alle beschikbare ballen, slingers en lampjes erin kwijt wil. Sommige uitspraken en observaties lijken naar haar werkmodel toegeschreven te worden en gelden dan als bewijs. Het betreft een kwalitatief onderzoek over een betrekkelijk klein aantal cliëntsystemen.

Psychose is een stoornis die door veel factoren wordt bepaald. Van sommige is een oorzakelijk verband aangetoond, maar van vele is alleen bekend dat ze een rol spelen. Geen van alle zijn ze op zichzelf voldoende om een psychose te luxeren. Met De Pater hoop ik dat haar werkmodel alsnog wetenschappelijk onderzocht zal worden en, indien

bewezen effectief, een grote rol mag gaan spelen in de behandeling van de ramp die psychose is.